

MASTEROPPGAVE

Emnekode: KRO5003

Navn: Ragne Bruvoll Nielsen

Vurdering i kroppsøving: ny læreplan og forekomst av RAE ved karaktersetting

En kvantitativ undersøkelse i videregående skole.

Assessment in physical education: new curriculum and occurrence of RAE by grading.

Quantitative research in high school.

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 42

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	i
Forord	ii
Sammendrag	iii
Abstract	iv
1.0 Introduksjon	1
1.1 Vurdering i kroppsøving	1
1.2 Læreplan	3
1.3 Hva er relativ alderseffekt?	5
1.4 Idrett og relativ alderseffekt	7
1.5 Kjønnforskjeller	8
2.0 Problemstilling	10
3.0 Metode	11
3.1 Oversikt over karakterfordeling	12
4.0 Resultat	13
4.1 Gjennomsnittskarakter og standardavvik	13
4.2 Resultat idrettsfag	14
4.3 Resultat studiespesialiserende	15
4.4 Resultat yrkesfag	16
4.5 Resultat alle studieretninger	17
4.6 Topp- og bunnkarakter i kroppsøving	18
5.0 Diskusjon	19
5.1 Begrensninger i det foreliggende studiet og framtidig forskning	24
5.2 Praktiske implikasjoner og konsekvenser	24
6.0 Konklusjon	25
Litteraturliste	26
Vedlegg	30
Vedlegg 1	30
Vedlegg 2	34

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som en siste del av studieløpet i lektorutdanningen i kroppsøving og idrettsfag ved Nord Universitet, og markerer slutten på fem fine år på Levanger. Fra tidligere opplevelser fra praksis og som lærervikar i kroppsøving, har jeg fått mulighet til å oppleve og observert de store ulikhetene som ofte forekommer mellom elever. Min nysgjerrighet rundt dette fenomenet har lagt grunnlaget for valgt tema i denne masteroppgaven. Hensikten med denne studien er å frembringe kunnskap om den nye læreplan (KRO01-05) og relativ alderseffekt, noe som vil være til nytte for min fremtidige arbeidsplass som lektor i kroppsøving og idrettsfag.

Etter mye om og men er jeg endelig ferdig med noe som har følt ut som et evigvarende prosjekt. Det har vært en tålmodighetsprøve med mye frustrasjon, oppturer og kanskje mest nedturer, men nå er oppgaven endelig ferdig, og jeg kan forhåpentligvis kalle meg selv lektor. Det har vært en lærerik prosess, og en prosess jeg ikke ville vært foruten, men er veldig glad for at min fremtidige hverdag vil bestå av det jeg liker aller best – fysisk aktivitet og bevegelse. Jeg vil gjerne rette en stor takk til kroppsøvingslærerne som tok seg tiden til å hjelpe meg med prosjektet. Jeg vil også takke alle de flotte foreleserne vi har hatt gjennom disse årene på Nord Universitet, men en spesielt stor takk til min veileder Tore Kristian Aune for mye god hjelp og fine samtaler. En som alltid har tatt seg tid til å høre på spørsmål og veilede uansett tidspunkt.

Vil til slutt takke alle mine fine medstudenter gjennom disse fem årene. Lektorutdanningen hadde ikke blitt det samme uten dere.

Sammendrag

Hensikten med det foreliggende studiet var å undersøke om den nye læreplan for kroppsøving endret forekomsten av relativ alderseffekt (RAE) ved vurdering i kroppsøvfingsfaget ved ulike studieretninger og kjønn i videregående skole. Utvalget bestod av 487 elever fordelt på idrettsfag (n = 172), studiespesialiserende (n = 237) og yrkesfaglig utdanning (n = 78) ved ulike videregående skoler i Norge. Samtlige elever hadde bestått terminkarakter i kroppsøving, og fødselsår som fulgte den normerte skolegangen i Norge. Det ble videre sett på om den relative alderseffekten er eksisterende etter den nye læreplanen kom i 2020 (KRO01-05) eller om den forsvinner. Det ble samlet inn fødselsmåned, kroppsøvfingskarakter, studieretning og kjønn til elevene fra de respektive lærerne.

Resultatene viser at det ikke er noe relativ alderseffekt blant elever i den videregående skolen blant studieretninger og kjønn. Det er ingen signifikante forskjeller innen studieretningene eller blant kjønn. Tidligere studier av RAE ved karaktersetning i videregående skole har dokumentert RAE, og det er derfor en interessant nyhetsverdi i dette studiet av RAE ikke eksisterer, og at det sammenfaller med innføring av ny læreplan og nye vurderingskriterier.

Abstract

The purpose of this study was to examine if the new curriculum in physical education changed the occurrence of relative age effect (RAE) by grading in physical education at different fields of study and sex. The selection consisted of 487 students spread into “idrettsfag (n = 172)”, “studiespesialiserende (237)” and “yrkesfaglig utdanning (n = 78)” in different high schools in Norway. All students had passed physical education that term, and year of birth was congruent with the standardized schooling in Norway. It was further examined if RAE is existing after the new curriculum came in 2020 (KRO01-05) or if it disappears. It was collected birth month, grade in physical education, field of study and sex to the students from the respective physical education teachers.

The results did not confirm that there is a relative age effect between students in high school among fields of study and sex. There is no significant difference among fields of study or among sex. Previous studies of RAE by grading in high school had documented RAE, and it's therefore an interesting news value in this study of RAE does not exist, and that it coincides with the introduction of a new curriculum and new assessment criteria.

1.0 Introduksjon

1.1 Vurdering i kroppsøving

Kroppsøving er et læringsfag på skolen, som skal være med på å stimulere til at elevene ønsker å være i bevegelse både på skolen, men også etter skoletid (Utdanningsdirektoratet, 2015). Skolen er en viktig arena for å kunne ivare ta dette, og som formål har kroppsøvingfaget ønske om å bidra til livslang bevegelsesglede ut fra egne forutsetninger (Utdanningsdirektoratet, 2021). På lik linje med andre fag på skolen er kroppsøving et fag man får vurdering i, og ved 10. trinn, VG1, VG2 og VG3 skal eleven ha én standpunktsvurdering som et uttrykk på hvordan elevens samlede kompetanse er.

Vurdering er noe som står sentralt i dagens skole både for elever og lærere, og vurdering er en av skolens eldste oppgaver. Imsen (2020) mener at de aller fleste forbinder vurdering med å sette karakterer. Karakterene elevene får på skolen, får ofte mye oppmerksomhet fra elever og foresatte, da en slik type vurdering er synlig. Det mange elever kanskje ikke er helt klar over, er at vurdering er mye mer omfattende enn bare et tall (Imsen, 2020). Vurdering handler om at elevens læring og ens faglige kompetanse innen ett eller flere fag. Elevene skal også ha en for forståelse om hva som skal læres, og være med å fremme læringsarbeid for medelever. Et av formålene med å vurdere er å «fremme læring underveis og utvikle kompetanse i faget» (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Vinje (2016) mente at det var særlig tre utfordringer knyttet til vurdering i kroppsøvingfaget: innsats som en del av vurderingsgrunnlaget, elevenes forutsetninger og bruk av tester som grunnlag for karaktersetting. Innsats i kroppsøvingfaget innebærer at eleven forsøker å løse utfordringer knyttet til faget etter beste evne uten å gi opp, være selvstendig, samarbeider med medelever og prøver å utfordre sin egen fysiske kapasitet (Utdanningsdirektoratet, 2020) For kroppsøvingslærere, vurderes innsats ofte etter elevens evne til å jobbe hardt, progresjon og positive holdninger til faget (Aasland & Engelsrud, 2017). Slik som læreplan i kroppsøving begrunner inkludering av innsats i vurderingen, er at elever skal ha mulighet til å oppnå en god karakter i kroppsøvingfaget, uavhengig om kompetansen er lav, og med forutsetninger som kan gjøre det vanskelig for eleven å oppnå høy måloppnåelse, (Utdanningsdirektoratet, 2012).

En annen kroppsøvingdidaktisk utfordring handler om elevenes forutsetninger. Læreplan ønsket å trekke inn elevens forutsetninger i vurderingen, slik at elevenes vurdering ble på lik linje som resten av medelevene. Hvilke elevforutsetninger som er relevante for vurderingen i kroppsøving, mente Vinje (2016) at ikke var noen retningsgivende utgangspunkt for.

Utfordringene knyttet til dette vil være nærmest umulig for kroppsøvingslærere å finne ut av, hva som er relevante elevforutsetninger og ikke. Flere av dagens kroppsøvingslærere vurderer etter kompetansemålene i faget og setter karakter etter disse, for å i tillegg se på elevenes innsats og relevante elevforutsetninger dersom karakteren vipper mellom to karakterer (Vinje, 2016).

For at vurderingsgrunnlagene skal være likt i de norske skolene, benytter lærere seg av verk kalt læreplan. Læreplan er en forskrift som oppsummerer hva elevene skal ha gått igjennom i løpet av 13 år på skole (Utdanningsdirektoratet, 2006), og for kroppsøving består planen av kompetansemål og vurdering, vurderingsordning, fagkoder, timetall, gyldighet og innføring og generell informasjon om faget (Utdanningsdirektoratet, 2021). Ved å ha et slikt planverk, vil det kunne være enklere for lærere å ha en oversikt over hva elevene skal vurderes i, for å kunne gi elevene informasjon om deres kompetanse i faget.

I dette læreplanverket finner man et begrep som heter kompetansemål. Disse kompetansemålene har som mål for opplæringen av elevene skal kunne ulike punkter, noe som er med på å legge vurderingsgrunnlaget i kroppsøvingstimene. Ser man på kompetansemålene i kroppsøvingfaget, sier det ingenting direkte om at eleven skal vise styrke, utholdenhet eller hurtighet. Vinje (2016) mener at testing i kroppsøving er en instrumentell fremgangsmåte for å vurdere enkeltelev ut fra individuelle ferdigheter, og at disse målingene ikke kunne fortelle noe om elevens teknikk, innsats eller holdninger til aktiviteten. Ifølge Vinje (2016) vil elever som ikke presterer godt, kunne miste motivasjon for faget, noe som også er motstridende for kroppsøvingfagets formål og verdier (Utdanningsdirektoratet, 2021). Dobson, Eggen & Smith (2009) påpeker at for en elev kan det virke oppmuntrende å få en god karakter, og ha motsatt effekt på elever som får svake karakterer. Videre fortalte dem at selve karakteren elevene får har liten innvirkning på læringsprosessen i faget, men tilbakemeldingen som belyser begrunnelsen for karakteren har større effekt (Dobson et al., 2009).

1.2 Læreplan

Året man fyller 6 år begynner barn i Norge på skolen, hvor skolestart oftest er i midten av august. For elever som er født i januar betyr dette at de allerede har blitt ett år eldre enn elever født i desember. Barn som tilhører samme årgang, uavhengig om du er født 1. januar eller 31. desember, vil vurderes på samme grunnlag som resten av sine jevnaldrende. I hvert fag elevene skal ha, både gjennom grunnskolen, men også videregående skole, finner man en læreplan som omhandler forskjellige kompetansemål til de ulike fagene. Når elevene begynner på ungdomsskolen, i Norge er det 8. klasse hvor elevene normalt begynner året de fyller 13, vil elevenes faglige prestasjon bli vurdert etter en karakterskala fra 1-6, der 1 er dårligst, og 6 best. Hvert skoleår blir delt inn i første og andre termin, hvor første terminkarakter settes i januar, og andre terminkarakter settes i juni.

Siden 2006 har denne planen blitt endret tre ganger, i 2012, 2015 og i 2020. Læreplan som ble benyttet i 2006 omhandlet at elevene skulle oppnå mer idrettslige krav med testing og prestasjonsforventninger. Det var et større fokus fra lærerne at elevene skulle gjennom aktiviteter som kunne sammenliknes med prestasjoner, krav og ferdigheter, slik at karakterene som ble satt ble rettferdige (Lyngstad, 2019). Daværende kompetansemål vektla at elevene skulle utvikle ferdigheter i ulike idretter, videreutvikle disse ferdighetene og til slutt mestre en individuell idrett og en lagidrett ved endt skolegang (Lyngstad, 2019). Innsats var et begrep som ble sett bort fra når karakterene skulle settes, så elevenes innsats i kroppsøvingstimene ville ikke være en del av vurderingen. Det ble stilt tydelige krav og forventninger fra kroppsøvingslærere, og de hadde friheten med å velge metode og innhold i timene så lenge kompetansemålene ble dekket.

Da planen ble endret i 2012, var det grunnet usikkerhet rundt kompetansemålene og kroppsøvingsfagets vurderingsordning blant lærere og elever (Vinje, 2016). Elevene følte på press rundt vurderingsgrunnlagene og prestasjonsforventningene som ble satt i kroppsøvingundervisningen (Lyngstad, 2019). Det ble gjort en vesentlig endring da læreplan skulle fornyes. Innsatsen til elevene skulle vektlegges i vurderingen i kroppsøvingfaget. De tidligere kompetansemålene viste at det ikke var rimelig å forvente at alle elevene klarte å oppnå de idrettsrettede ferdighetskravene som stiltes i faget, og læreplan i 2012 innførte nye kompetansemål hvor det ble fokusert mer på elevenes ulike forutsetninger. Det ble gjort

endringer på innholdet i form av nye hovedområder, nye kompetansemål og grunnleggende ferdigheter. Det var fortsatt et fokus på idrett og elevene måtte vise ferdigheter i ulike idretter, dans og andre bevegelsesaktiviteter.

Kun tre år senere ble læreplan endret knyttet til kompetansemålene i svømmeopplæringen, og erstattet med nye formuleringer (Utdanningsdirektoratet, 2015), og i 2020 ble læreplan fornyet igjen. Nytt formål om å «motivere elevene til bevegelsesglede og en fysisk aktiv livsstil livet ut» (Utdanningsdirektoratet, 2020) ble innført, noe som var relativt likt formålet i LK06. Fokuset skal rettes mot sammenhengen mellom fysisk aktivitet og den psykiske helsen, hvor det vil bli lagt mer vekt på lek og øving, og elevmedvirkning i læringsprosessen, elevene skal være en større aktør i læringsprosessen i faget. Et av kroppsøvingsfagets verdier er at faget skal være med på å bidra til at elevene skaper, sanser, opplever og lærer med kroppen, og at faget skal gi elevene kunnskaper om ulike perspektiver på bevegelsesaktiviteter og helse, og erfaringer om hvilken betydning innsats vil ha for å kunne oppnå ulike mål (Utdanningsdirektoratet, 2010). Fokuset som tidligere har vært mer idrettsrettet skal bli sett bort fra og byttet ut med et bredere fokus på kjerneelementet bevegelsesaktiviteter. Kompetansemålene for kroppsøving sier at elevene skal kunne bruke sine ferdigheter og kunnskaper til å samarbeide med andre og gjøre andre gode i aktivitet og samspill, gjennomføre leker, idrettsaktiviteter og andre bevegelsesaktiviteter for å få en forståelse hvordan ulike aktiviteter kan påvirke og utvikle bevegelse, styrke, utholdenhet og koordinasjon, og øve på og utvikle disse ferdighetene og kunnskapene ut fra egne forutsetninger (Utdanningsdirektoratet, 2020). Elevene skal også gjennom egentrening, for å reflektere over hvordan fysisk aktivitet påvirker den psykiske og den fysiske helsen, i tillegg til å få en forståelse av viktigheten med en helsefremmende livsstil etter avsluttet skolegang (Utdanningsdirektoratet, 2020). For erfarne kroppsøvingslærere som har benyttet store deler av vurderingsarbeidet sitt på tidligere læreplaner, vil dette kunne by på utfordringer (Brattenborg & Engebretsen, 2015; Vinje, 2016).

Den nye læreplan (KRO01-05) er allerede gradvis innført, hvor VG1 tok i bruk den skoleåret 2020-2021, og VG2 2021-2022. VG3 skal ta i bruk denne ved skoleåret 2022-2021 (Utdanningsdirektoratet, 2020).

1.3 Hva er relativ alderseffekt?

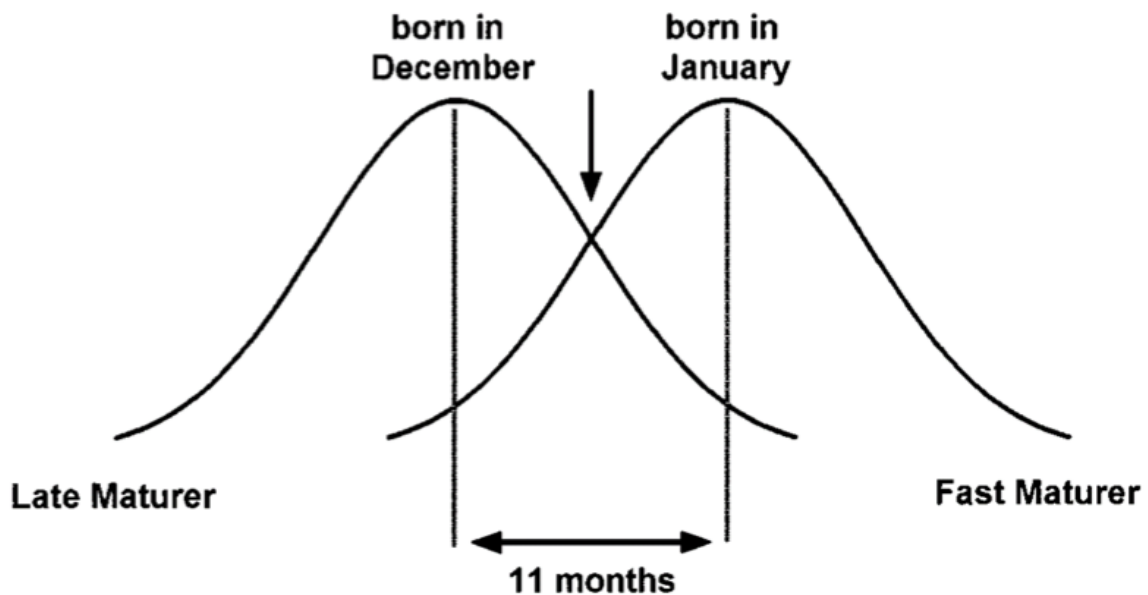
Slik som de offentlige skolesystemer i Norge er bygd opp, vil alle barn som er født i samme år plasseres i samme klasse, med få unntak. Hensikten med denne type inndeling er å gi barn og unge mest mulig like utdanningsmuligheter med tanke på vurdering og læring (Musch & Grondin, 2001). Barn som er født mellom 1.januar og 31.desember vil da defineres som samme aldersklasse, med et formål om å unngå alt for store aldersforskjeller mellom barn. Med en slik type inndeling av barn, vil det kunne bety at aldersforskjellen blant elever på samme klassetrinn være bortimot tolv måneder. Aldersforskjellen som forekommer innenfor en aldersgruppe, kan gi både fysiske og psykiske fordeler og ulemper både i skole og idrett, og effekten av disse blir ofte omtalt som den relative alderseffekt (RAE) (Musch & Grondin, 2001; Wattie, Cobley & Baker, 2008).

Så tidlig som på 60-tallet ble det forsket på relativ alderseffekt innenfor skolekretsen. Jinks (1961) viste med sin forskning at elever som var født tidligere på året ofte klarte å oppnå en høyere måloppnåelse sammenliknet med elever født senere på året. 20 år senere viste Bisanz, Morrison og Dunn (1995) med sin forskning at den relative aldersforskjellen mellom mennesker innenfor samme aldersgruppe, kunne føre til signifikante forskjeller i prestasjon.

Tidligere forskning viser at elever født tidlig på året presterer generelt bedre, både innen idrett, men også på skolen, enn elever født sent (Aune, Pedersen, Ingvaldsen og Dalen, 2016; Crawford, Dearden & Greaves, 2013b; Frøseth, Hovdhaugen, Høst & Vibe, 2008; Gabrielsen & Lundetrø, 2017; Gledhill, Ford & Goodman, 2002; Lien, Tambs, Oppedal, Heyerdahl & Bjertness, 2005; Olsen & Bjørnsson, 2018; Solli, 2017; Strøm, 2004).

Relativ alderseffekt er korrelert med barnas alder, og vil da være størst når et barn er nyfødt og det andre barnet er ett år gammelt. Det kan da være rimelig å anta at RAE vil være mer fremtredende i tidlig alder, grunnet relativt større aldersforskjell og ulike kognitive evner (Musch & Grondin, 2001). Ved puberteten i ungdomsalderen, vil ting kunne ujevne seg, og spesielt innenfor et fag som kroppsøving, hvor elever som kommer i puberteten tidlig får fordeler sammenliknet med sine jevnaldrende som er senere utviklet. Selv om flere studier viser at RAE er til stede i ulike idretter (Helsen, Starkes & Van Winckel, 1998), avtar RAE

kraftig mot senioralder, noe som trolig skyldes at de fysiske fordelene RAE har gitt gradvis blir visket ut (Mujika et al., 2009). Selv om flere undersøkelser viser at relativ alderseffekt er til stede blant elever i overgangen fra grunnskole til videregående skole (Frøseth et al., 2008; Strøm, 2004; Vibe, Hovdhaugen & Markussen, 2012; Dalen & Aune, 2013), viser forskning gjort av Olsen & Bjørnsson (2018) at relativ alderseffekt hadde størst betydning blant elever ved skolestart, og minker jo eldre elevene blir.

Figur 1: Viser mulig relativ alderseffekt innen et årskull mellom tidlig utviklede elever født i januar og sent utviklende elever født i desember (Musch & Grondin, 2001).

Fra den tiden relativ alderseffekt ble påvist, har det forekommet flere forskjellige teorier som en forklaring på fenomenet (González-Villora & Pastor-Vicedo, 2012). En av teoriene som er mest utbredt og vitenskapelig akseptert, er teorien om modning. Modningsteorien handler om at elever født sent på året, er i gjennomsnitt ni til tolv måneder mindre nevrologisk modne enn elever født tidligere på året. Denne teorien hevder at elevenes ulikheter i den nevrologiske modningen er en forklaring på forskjellene i ferdighetsnivåene, noe kan være til fordel for «januarbarn», og en ulempe for «desemberbarn».

De forskjellene man finner knyttet til fysiologisk modning, muskelstyrke og størrelse, kan psykologiske variabler også være en faktor som påvirker relativ alderseffekt (Musch & Grondin, 2001). Helsen et al., (2005) fortalte at utøvere født tidlig i sitt årskull opplevde mer suksess enn sine medspillere grunnet de fysiologiske fordelene. Dette vil kunne føre til økt

motivasjon til de som er født tidlig på året til å øve mer for å oppnå enda mer suksess. For utøvere som er født senere vil dette kunne redusere motivasjon til å fortsette å øve på ferdighetene, da prestasjonsforskjellen blir for stor. Utøvere som har en høyere grad av motivasjon, vil også da ha større sannsynlighet for å bli satset på (Helsen et al., 2005).

Disse forskjellene som oppstår i psykologisk modning, kan være en forklaring på hvorfor det er et overtall av utøvere født sent på året som slutter med idretten. Mindre spilletid og senere fysiologisk utvikling vil kunne føre til at utøvere født sent opplever en lavere grad av motivasjon (Ommundsen & Vaglum, 1991), noe som kan føre til at en droppe ut av idretten.

Ser man på en 10-åring født i januar og en født i desember, vil 11 måneder forskjell i alder representere ca. 10% forskjell i livserfaring. I tillegg til de fysiske og kognitive fordelene «januar-barnet» har, vil dette kunne være med å påvirke holdningene til kroppsøvfaget (Musch & Grondin, 2001). Disse negative opplevelsene man opplever som er blitt en konsekvens av å være født sent på året og sent modnet, blir en selvoppfyllende profeti i kroppsøvfaget når eleven er ferdig modning (Dalen & Aune, 2013). Ofte blir selvoppfyllende profeti referert som Pygmalion effekten (Rosenthal & Babad, 1985; Rosenthal & Jacobson, 1968). Pygmalion effekten handler at desto større forventninger det er til eleven, desto bedre presterer eleven. Skaper eleven lave forventninger til seg selv, vil det også dermed være enklere for eleven å prestere lavere.

1.4 Idrett og relativ alderseffekt

Innen idrett er relativ alderseffekt (RAE) svært godt dokumentert, da RAE ofte viser seg i situasjoner hvor fysiske krav stilles og der det er konkurranse til stede (Baxter-Jones & Helms, 1994; Musch & Grondin, 2001). Fotball har vært en idrett som har fått mye oppmerksomhet rundt dette fenomenet, hvor det er dokumentert flere funn som viser at flertallet av spillere som er selektert til satsningslag er født i første halvår (Helsen, Winckel & Williams, 2005; Mujika, Vaeyens, Matthys, Santisteban, Goiriena & Philippeaerts, 2009; Del Campo, Vicedo, Villora & Jordan, 2010; Wiium, Lie, Ommundsen & Enksen, 2010; Williams, 2010).

Flere studier har vist at barn født tidlig i fødselsåret har større sannsynlighet for å bli selektert ut innen skoleidrett (Cobley et al., 2008) (finn flere referanser), men også innen idrett (Baxter-Jones & Helms, 1994; Baxter-Jones, 1995). Disse blir også ofte beskrevet som mer talentfulle, noe som kan føre til bedre trenere og fasiliteter, som kan gi de utvalgte de beste utviklingsmulighetene. Ser man på barn født tidlig på året, og barn født sent på året, vil barn født tidlig på året ha større mulighet til å utvikle ulike ferdigheter. Slik vil det også være med idrettsutøvere. Eldre utøvere vil ha hatt lengre tid til å utøve ferdigheter, og vil også da kunne ha muligheten til å ligge noen skritt foran utøvere født senere på året. Sammenlikner man utøver født i januar, med en utøver født i desember, vil den eldste utøveren ha fått nærmere ett år lengre erfaring og trening enn utøver født i desember. En slik fordel vil øke sjansene for at barn fortsetter sin aktive deltakelse i idretter (Musch & Grondin, 2001). Deltakelse på et høyere nivå vil også være med å kunne gi barn motivasjon til å fortsette.

Flere idretter viser viktigheten av antropometriske mål, hvor krav til fysiske egenskaper som utholdenhet, hurtighet og styrke stilles. Disse tre begrepene har blitt en fellesnevner for idretter hvor RAE er påvist, hvor det er til fordel å være «større, sterkere og raskere (Musch & Grondin, 2001). Seleksjonen av ulike talentgrupper som baseres på prestasjon og ferdighetsnivå i tidlig alder kan påvirke en rekke negative opplevelser og konsekvenser for barn født sent på året. Et «desemberbarn» som er sent utviklet vil kanskje bli oversett av trenere eller kroppsøvingslærere, noe som kan resultere i at barnet får mindre oppmerksomhet, dårligere selvbilde, redusert ferdighetsutvikling, og resultatet av disse faktorene kan være at de slutter med aktuell idrett.

1.5 Kjønnforskjeller

Flere studier har vist forskjeller i relativ alderseffekt for jenter og gutter, både i idrett, men også innen skole (Aune & Dalen, 2014; Musch & Grondin, 2001; finn flere referanser). Aune & Dalen (2014) fant ut at gutter født første halvår hadde større sannsynlighet for å få toppkarakter, sammenliknet med jenter. Deres forskning viste også at det var en større andel jenter født siste halvår med lavere karakterer i kroppsøving. I løpet av puberteten spesielt, vil det kunne være store variasjoner i utviklingen til barn og ung, og ofte variasjoner mellom styrke, utholdenhet og hurtighet (Baxter-Jones, 1995). Jenter kommer vanligvis tidligere i

puberteten, og er tidligere modne enn gutter, noe som kan være en av årsakene til at de ofte presterer bedre i de kognitive fagene enn gutter.

2.0 Problemstilling

Det overordnede formålet med denne studien er å skaffe mer kunnskap om relativ alderseffekt ved vurdering i skolen, og spesielt med fokus på videregående skole. Mer spesifikt er hensikten å se hvordan den nye læreplan (KRO01-05) kan ha påvirket vurdering i kroppsøving og forekomst av RAE. Mer kunnskap om RAE vil kunne være hensiktsmessig og interessant fra flere hold, både pedagogisk, men også politisk. Med økt kunnskap om relativ alderseffekt i skolen, vil dette kunne være med å bidra til bedre tilrettelegging og tilpasset opplæring for elevene.

Forskningslitteratur som er presentert ovenfor har påvist flere funn av relativ alderseffekt innen idrett og kroppsøving. Tidligere forskning på relativ alderseffekt som har sett på karaktersetting i kroppsøving har hatt et vurderingsgrunnlag fra den gamle læreplan (Utdanningsdirektoratet, 2006; Utdanningsdirektoratet, 2012; Utdanningsdirektoratet, 2015). I 2020 ble det utviklet og tatt i bruk en ny læreplan med nye kompetansemål som fjernet hovedfokuset på idrett og ferdighetskrav som det har vært mye fokus på i de tidligere kompetansemålene (Utdanningsdirektoratet, 2020). De nye vurderingskriteriene legger til rette for at elever skal oppleve gleden av bevegelse og fysisk aktivitet, men også gi elevene kunnskaper om fysisk og psykisk helse. Ut fra dette kan man anta at den nye læreplan i kroppsøving kan påvirke vurdering og forekomsten av RAE.

Når det kommer til relativ alderseffekt og karaktersetting i kroppsøvingfaget ut fra den nye læreplan (KRO01-05), er det lite eller ingen forskning på dette fra før, noe som legger grunnlaget for denne studien.

Det foreliggende studie har jobbet ut fra følgende problemstilling:

- «Er det fortsatt RAE ved karaktersetting i kroppsøving i videregående skole etter innføring av ny læreplan og nye vurderingskriterier?».

3.0 Metode

For å belyse problemstillingen i denne studien, ble det valgt å innhente datamateriale fra 13 ulike skoler i Norge, men hvorav fem hadde anledning til å delta. Totalt 487 elever deltok i studiet, og spesifikt så er det basert på karakterer i kroppsøving fra idrettsfag (n=172), studiespesialiserende (n=237) og yrkesfaglig utdanning (n=78). Inklusjonskriteriene var fødselsår som tilsvarte normert skolegang og bestått kroppsøvingskarakter med tall fra 1-6, hvor 1 er dårligst og 6 er best. Elever med vurderingen ikke vurdert (IV), deltatt (D) eller som var født utenfor det normerte fødselsåret, ble ekskludert fra denne studien. Det ble tatt direkte kontakt med fagansvarlig for kroppsøving ved flere videregående skoler i Nordland- og Trøndelag fylkeskommune. Data ble samlet inn ved hjelp av spørreskjema som ble sendt ut til skolene, hvor informasjon som fødselsmåned, klassetrinn, kjønn og kroppsøvingskarakter ble innhentet. Fagansvarlig for kroppsøving fylte ut skjemaet som ble sendt til de ulike skolene. Data for fødselsmåned ble klassifisert i fire ulike kvartaler á tre måneder. Januar – mars ble definert som kvartal 1 (Q1), april – juni ble kvartal 2 (Q2), juli – september ble kvartal 3 (Q3) og oktober – desember ble kvartal 4 (Q4).

Studien er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD, referansenummer 396107).

De statistiske analysene ble først utført i Microsoft Excel 2022 hvor deltakerne ble sortert etter fødselskvartal, studieretning, kjønn og kroppsøvingskarakter, og videre analysert i SPSS Statistics 27.0. Det ble benyttet Chi-Square test for å sammenlikne forventet fordeling mellom kvartal og den observerte fordelingen. Chi-Square testen ble brukt med Cramers \sqrt{V} som mål på effektstørrelsen. Signifikansnivået ble satt til $p > 0.05$ for å begrense sannsynligheten for å forkaste nullhypotesen feilaktig.

3.1 Oversikt over karakterfordeling

Tabellen nedenfor viser en fordeling av karakterer i kroppsøving innenfor idrettsfag, studiespesialiserende- og yrkesfaglig utdanning og forventet antall karakterer.

			Studieretning			
			IF	SS	YF	Total
Karakter	2	Antall	1	1	9	11
		Forventet antall	3,9	5,4	1,8	11,0
	3	Antall	7	28	16	51
		Forventet antall	18,0	24,8	8,2	51,0
	4	Antall	57	104	37	198
		Forventet antall	69,9	96,4	31,7	198,0
	5	Antall	92	99	16	207
		Forventet antall	73,1	100,7	33,2	207,0
	6	Antall	15	5	0	20
		Forventet antall	7,1	9,7	3,2	20,0
Total		Antall	172	237	78	487
		Forventet antall	172,0	237,0	78,0	487,0

Tabell 1: Oversikt over karakterfordeling i datamaterialet fordelt på studieretninger. IF = Idrettsfag, SS = Studiespesialiserende, YF = Yrkesfag

4.0 Resultat

4.1 Gjennomsnittskarakter og standardavvik

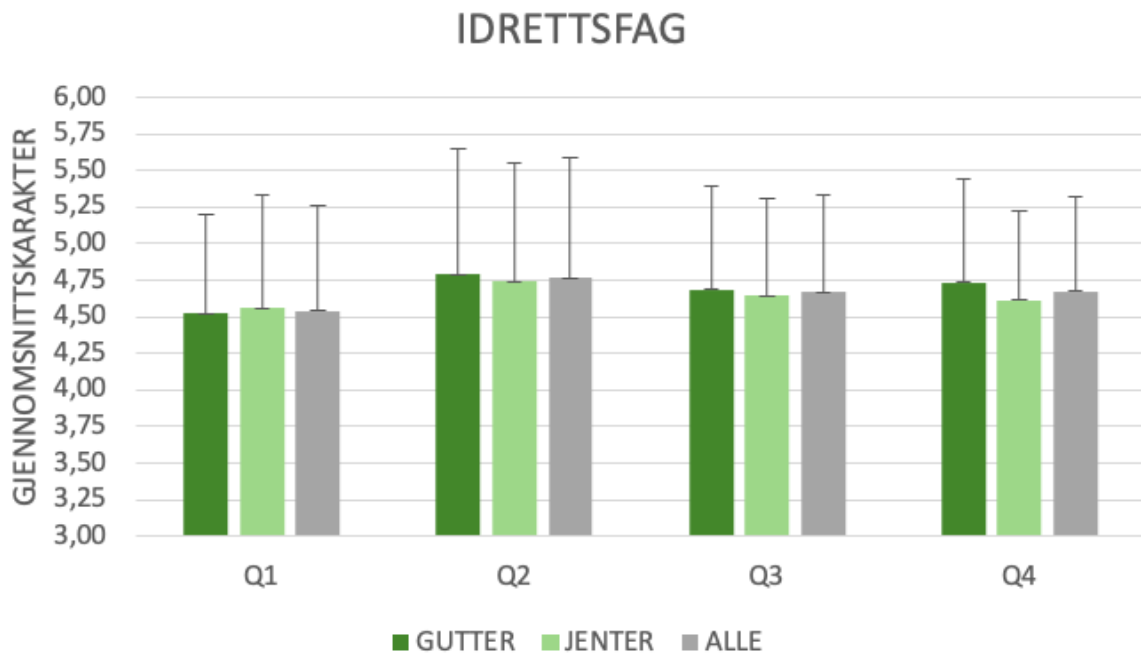
Tabell 2 viser en deskriptiv oversikt over datamaterialet som er samlet inn, delt inn etter variablene kjønn, studieretning og fødselskvartal. Gjennomsnittskarakter innenfor variablene og standardavvik er også inkludert i tabellen. Tabellen viser at det er eleven født i første kvartal som har høyest gjennomsnittskarakter i kroppsøving = 4,33. Tredje kvartal har lavest gjennomsnittskarakter = 4,21. Elever født første halvår (Q1 og Q2) har også høyere gjennomsnittskarakter = 4,29 enn siste halvår (Q3 og Q4) = 4,265. Idrettsfag er studieretningen med høyest gjennomsnittskarakter = 4,66. Resultatene viser ingen signifikante forskjeller mellom de ulike variablene

Variabel	Undergruppe	N	GS	SD	p	ES
Kjønn	Gutt	245	4,28	,87654	,575	,119
	Jente	242	4,29	,73124	,848	,099
Studieretning	IF	172	4,66	,71125	,321	,163
	SS	237	4,34	,72681	,885	,096
	YF	78	3,84	,91059	,913	,130
Kvartal	Q1	134	4,33	,72335		
	Q2	118	4,25	,90714		
	Q3	127	4,21	,80346		
	Q4	108	4,32	,81840		

Tabell 2: Oversikt over gjennomsnittskarakter og standardavvik i datamaterialet fordelt mellom kjønn, studieretninger og fødselskvartal N = Antall, GS = Gjennomsnitt, SD = Standardavvik, p = p-verdi, ES = effektstørrelse, IF = Idrettsfag, SS = Studiespesialiserende, YF = Yrkesfag, Q1 = Kvartal 1 (januar – mars), Q2 = Kvartal 2 (april – juni), Q3 = Kvartal 3 (juli – september), Q4 = Kvartal 4 (oktober – desember.)

4.2 Resultat idrettsfag

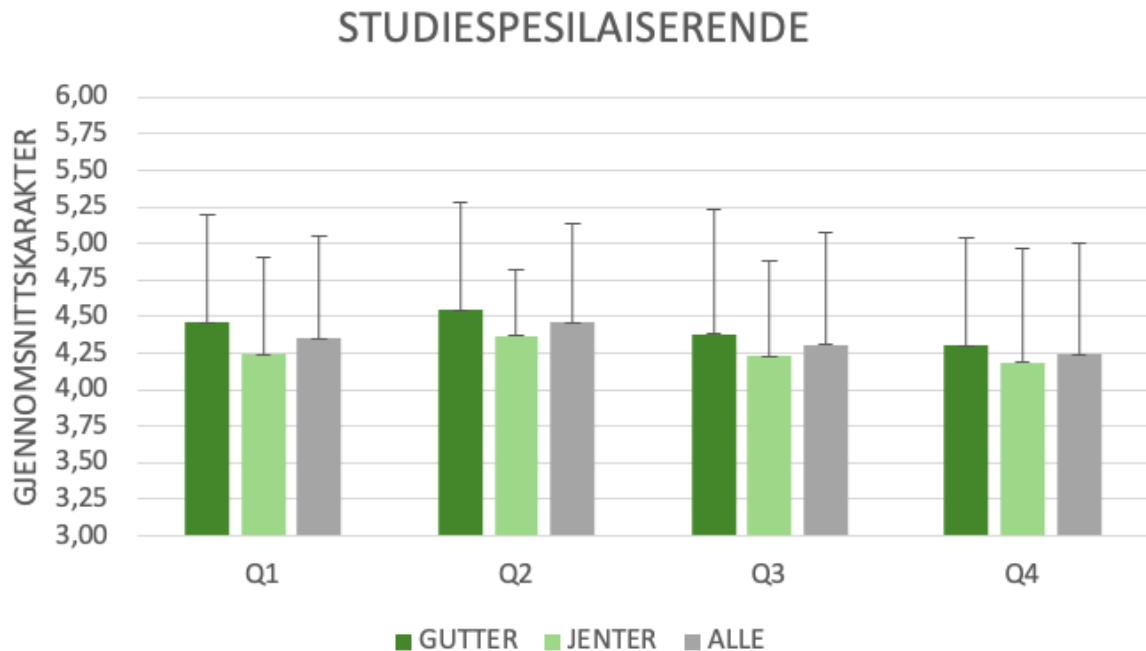
Resultatene i figur 2 viser gjennomsnittskarakter fordelt mellom kjønn og fødselskvartal ved idrettsfag. Resultatene viser at det er en tydelig overvekt av høy gjennomsnittskarakter for elever født i andre kvartal, både for gutter og jenter. Fordelingen viser at elever født i første kvartal har dårligere gjennomsnittskarakter enn de andre kvartalene. Av elevene hadde guttene nest høyest gjennomsnittskarakter født i fjerde kvartal, men hos jentene var de født i tredje kvartal. Resultatene viser ingen signifikant sammenheng mellom karakter og fødselskvartal ved idrettsfag ($p=0,321$). Det var heller ingen signifikant forskjell mellom karakter og kjønn ($p=0,770$). Standardavvik er også inkludert i figuren under, og viser variansen innenfor de ulike kvartalene ($SD=0,71125$).

Figur 2: Gjennomsnittskarakter i kroppsøving fordelt mellom kjønn og fødselskvartal innen idrettsfag. Q1 = (januar - mars), Q2 = (april - juni), Q3 = (juli - september), Q4 = (oktober - desember).

4.3 Resultat studiespesialiserende

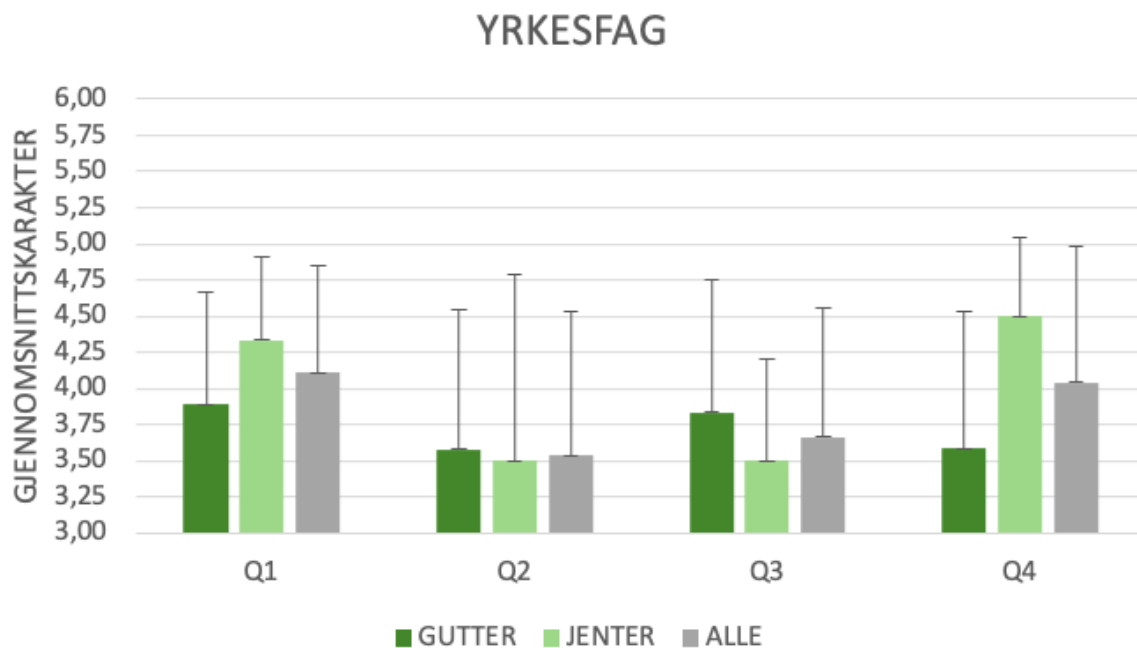
Resultatene i figur 3 viser gjennomsnittskaracter fordelt mellom kjønn og fødselskvartal ved studiespesialiserende utdanning. I likhet med idrettsfag hadde guttene født i andre kvartal tydelig overvekt av høy gjennomsnittskaracter i kroppsøving. Motsetning til idrettsfag, hadde guttene i studiespesialiserende som var født i første kvartal noenlunde lik gjennomsnittskaracter som guttene født andre kvartal. Jentene født i andre kvartal hadde i likhet med idrettsfag høyest gjennomsnittskaracter, etterfulgt av jentene født første kvartal. For elevene på studiespesialiserende var det ingen signifikant sammenheng mellom karakter og fødselskvartal ($p=0,885$). Det var ingen signifikant forskjell mellom karakter og kjønn ($p=0,071$). Standardavvik er inkludert i figuren under ($SD=0,72681$).

Figur 3: Gjennomsnittskaracter i kroppsøving fordelt mellom kjønn og fødselskvartal innen studiespesialiserende utdanning. Q1 = (januar - mars), Q2 = (april - juni), Q3 = (juli - september), Q4 = (oktober - desember).

4.4 Resultat yrkesfag

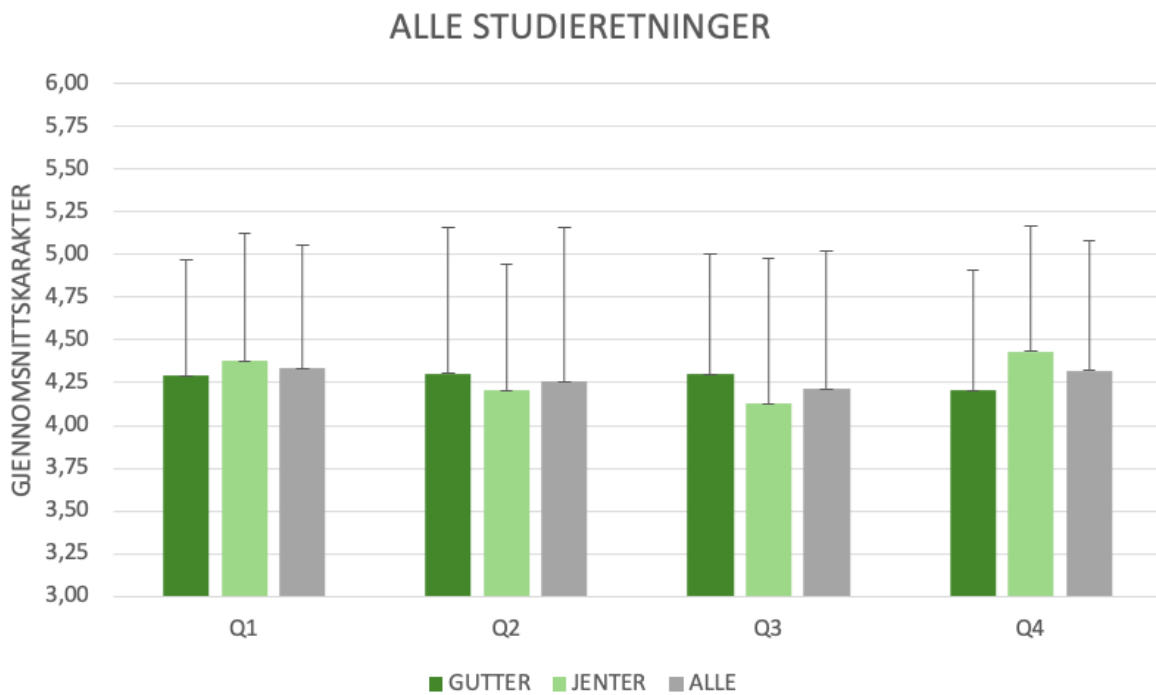
Ved yrkesfaglig utdanning var gjennomsnittskaracteren for gutter høyest i første kvartal, og lavest i andre kvartal. Resultatet viser at jenter født i første og fjerde kvartal har en signifikant høyere gjennomsnittskaracter enn jentene født i andre og tredje kvartal. Figuren under viser også at jentene hadde en høyere gjennomsnittskaracter enn guttene. For elevene på yrkesfag var det ingen signifikant sammenheng mellom karakter og fødselskvartal ($p=0,913$). Det var heller ingen signifikant forskjell mellom karakter og kjønn ($p=0,143$). Figuren under viser også standardavviket mellom de ulike gruppene ($SD=0,91059$).

Figur 4: Gjennomsnittskaracter i kroppsøving fordelt mellom kjønn og fødselskvartal innen yrkesfaglig utdanning. Q1 = (januar - mars), Q2 = (april - juni), Q3 = (juli - september), Q4 = (oktober - desember).

4.5 Resultat alle studieretninger

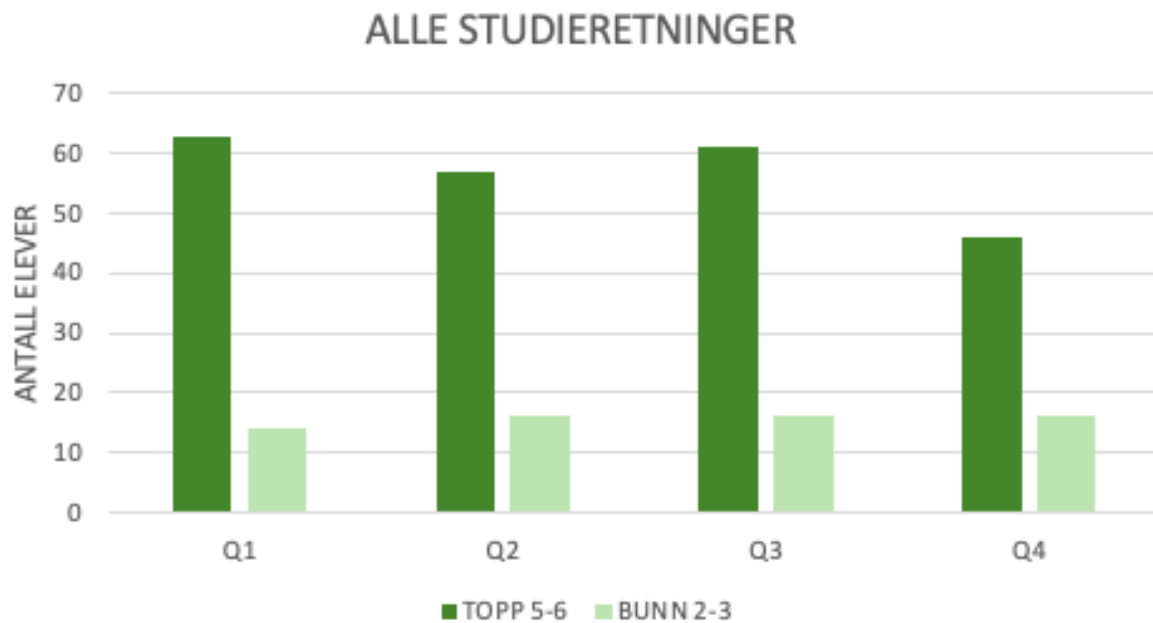
Resultatene i figur 5 viser gjennomsnittskarakter fordelt mellom kjønn og fødselskvartal ved alle studieretningene. Jentene født i fjerde kvartal hadde høyest gjennomsnittskarakter, etterfulgt at jentene født i første kvartal. Ser man på gjennomsnittskarakter for guttene holdet den seg jevnt mellom første, andre og tredje kvartal, men synker i fjerde kvartal. Ved alle studieretningene var det ingen signifikant sammenheng mellom karakter og fødselskvartal ($p=0,525$). Det var ingen signifikant forskjell mellom karakter og kjønn ($p=0,335$). I figuren under vises også standardavviket mellom de ulike fødselskvartalene.

Figur 5: Gjennomsnittskarakter i kroppsøving fordelt mellom kjønn og fødselskvartal innen alle studieretninger. Q1 = (januar - mars), Q2 = (april - juni), Q3 = (juli - september), Q4 = (oktober - desember).

4.6 Topp- og bunnkarakter i kroppsøving

Resultatene i figur 6 viser fordeling av toppkarakter (karakter 5-6) og laveste ståkarakter (karakter 2-3) fordelt mellom fødselskvartal. Resultatet her viser at 27,75% av elevene som fikk toppkarakter var født i første kvartal, mens 20,26% av elevene var født i fjerde kvartal. Av elevene som fikk bunnkarakter, var det relativt likt mellom kvartalene, men var to elever mindre født i første kvartal som fikk bunnkarakter.

Figur 6: Fordeling av antall toppkarakterer (karakter 5-6) og bunnkarakterer (karakter 2-3) fordelt mellom alle studieretninger og kvartal. Q1 = (januar - mars), Q2 = (april - juni), Q3 = (juli - september), Q4 = (oktober - desember).

5.0 Diskusjon

Hensikten med denne studien var å undersøke om det var relativ alderseffekt til stede ved karaktersetning i kroppsøving ved ulike studieretninger og kjønn i videregående skole sett opp mot innføring av den nye læreplan (KRO01-05). Resultatene i denne studien viser at relativ alderseffekt ikke spiller en vesentlig rolle ved karaktersetning i kroppsøving etter innføring av ny læreplan. Resultatene viser ingen signifikant forskjell mellom studieretninger, kjønn, kroppsøvingsskarakter og fødselskvartal, noe som er motstridende med funn fra tidligere forskning innen idrett og skole (Aune & Dalen, 2014; Baxter-Jones, 1995; Copley et al., 2008; Musch & Grondin, 2001; Wiium et al., 2010). Disse funnene kan ha flere mulige forklaringer.

Resultatene i denne studien stemmer ikke overens med tidligere resultater som mener relativ alderseffekt påvirker vurdering i kroppsøving (Copley et al., 2008; Aune et al., 2016). Det kan være rimelig å anta at kroppsøvingslærere i dag har en større kompetanse innenfor fagfeltet og at endringen i læreplan har hatt en positiv innvirkning på dette. Til tross for at tidligere forskning har funnet at elever født siste kvartal ofte oppnår lavere måloppnåelse enn elever født første kvartal, viser ikke resultatene i denne studien en synkende lineær trend over kvartalene.

Ved å inkludere innsats og elevenes forutsetninger i kroppsøving, og se bort fra testing som svar på karakterskalaen slik det var tidligere, viser funnene i denne studien at den relative aldersforskjeller som ofte dukker opp i kroppsøvingen ikke er til stede. Innsats var et begrep som ikke ble brukt når karakterene skulle settes før, noe som også kan være en mulig forklaring på hvorfor ikke flere elever klarte å oppnå høy måloppnåelse i faget. Ut fra elevenes forutsetninger har ikke alle like muligheter til å oppnå ulike ferdighetskrav som ofte innebærer styrke og utholdenhet (Musch & Grondin, 2001), og elever som da er født senere på året vil kunne ha dårligere utgangspunkt for å oppnå disse kravene som stiltes. En av utfordringene som Vinje (2016) nevnte knyttet til vurdering i kroppsøvingsskolefaget var elevenes forutsetninger. Setter kroppsøvingslæreren opp to elever mot hverandre, hvor den ene eleven mye tidligere fysiologisk utviklet enn medeleven, og det skal være en aktivitet hvor det er en fordel å være «større, sterkere og raskere» (Musch & Grondin, 2001), skal begge elevene vurderes etter sine forutsetninger. Det kan se ut til at kroppsøvingslærere har blitt mye

flinkere til å inkludere dette viktige punktet i vurderingen ut fra funnene i denne studien. Tidligere har også testing vært en viktig del av vurderingen i kroppsøvingsfaget, for å kunne sette karakter ut fra eleven sine individuelle ferdigheter. Man kan anta at flere lærere både benyttet, men også benytter seg av testing for å sette karakter på elever i kroppsøving. Testing innebærer ofte noe som kan måles opp mot noe, og da ofte innenfor idrett.

Karaktersettingen i kroppsøving skjer ofte i form av observasjon, i de fleste tilfeller av faglærer. Det er det elevene gjør og viser frem i kroppsøvingstimene som legger vurderingsgrunnlaget for lærerne. Kroppsøvingsfaget har også flere fysiske komponenter som vi finner i idretten, noe som kan ha lagt grunnlaget for tidligere kompetansemål. Disse besto ofte av at elevene skulle kunne bruke ferdigheter i utvalgte idretter (Utdanningsdirektoratet, 2006; Utdanningsdirektoratet, 2012). Kroppsøvingstimer som da består av ulike idrettsaktiviteter, som ofte er fotball eller håndball, hvor ferdighetene til elevene tydelig kommer frem, kan det være enklere for kroppsøvingslærer å vurdere ut fra disse prestasjonene. Det kan tenkes at noen kroppsøvingslærere synes det er enklere å vurdere disse ferdigheter innenfor en idrett læreren er godt kjent med. Det er også rimelig å tenke at kroppsøvingslærere ikke hadde nok kjennskap til RAE, og at vurderingsgrunnlagene var for lik for alle elevene.

Kroppsøvingsfaget har tidligere bestått av svært like fysiske elementer som man også finner i idretten. En mulig forklaring på hvorfor Aune et al. (2016) fant RAE i sine studier, kan være slik læreplan var før. Fokuset var mer idrettsrettet og du skulle vise idrettslige ferdigheter og prestasjoner i faget (Utdanningsdirektoratet, 2006; Utdanningsdirektoratet, 2012). Kompetansemålene har endret seg i takt med den nye læreplan, og slik som læreplan er i dag, er ferdighetskravene tatt bort. Den nye læreplan kan være med å bidra til at alle elever, uansett forutsetninger og ferdigheter, skal kunne ha lik mulighet til å oppnå høy måloppnåelse. Resultatene i denne studien er basert på vurderingskriteriene fra den nye læreplan i kroppsøving.

Studier innenfor idrett hvor relativ alderseffekt har blitt påvist, har vist at det er en fordel å være «større, sterkere og raskere» (Musch & Grondin, 2001), noe som også kan være

forklaring på hvorfor tidligere forskning har funnet store forskjeller mellom fødselskvartalene. Den nye læreplan kan være en mulig forklaring på hvorfor det ikke er funnet noe signifikante forskjeller mellom fødselskvartal og kroppsøvingskarakter. Slik som kompetansemålene var før (Utdanningsdirektoratet, 2006; Utdanningsdirektoratet, 2012), kunne det oppstå enkelte tilfeller som ble for uoppnåelig for enkelte elever. Sjansen for at kravene ble for høye var til stede, og slik som læreplan er blitt endret nå, er den mer tilgjengelig for at flere skal kunne ha lik mulighet til å oppnå den karakteren man ønsker. Bakgrunnen for resultatene i denne studien kan også ligge i at den nye læreplan fokuserer på at du skal prestere etter beste evne og at kroppsøvingslærere tilrettelegger for dette. Det er rimelig å tenke at kroppsøvingslærere enten er, eller har vært idrettsutøvere, og at dette kan være en forklaring på hvorfor tidligere læreplaner har dratt inn så mye idrettsspesifikt.

Ser man på antall toppkarakterer og bunnkarakterer som er gitt i denne studien, er det ingen tydelig overvekt innen de ulike kvartalene, men resultatene viser at det er færre elever født i fjerde kvartal som har fått toppkarakter sammenliknet med elever født i første kvartal. Funnene her er dermed i tråd med funn innenfor idrett, hvor idretten har en tydelig overvekt av utøvere født i første halvår (Baker et al., 2009; Copley et al., 2008).

Ut fra kompetansemålene etter VG3 (KRO01-04), skal elevene vise ulike ferdigheter i idrett, dans og bevegelsesaktiviteter (Utdanningsdirektoratet, 2020). En forklaring på funnene i denne studien kan være kroppsøvingfaget ikke lenger består av de typiske fysiske komponentene som man ofte finner i idretten, og at elevene som er født tidlig på året ikke får noe fordel av tidlig fysisk og psykisk modning. Dette kan også være en forklaring på hvorfor tidligere forskning har funnet RAE kroppsøving og idrett. Musch & Grondin (2001) påpekte at innen idrett vil det ofte lønne seg å være «større, sterkere og raskere», som da elever født tidlig på året kunne dra nytte av i kroppsøvingstimene før (Baxter-Jones, 1995), da disse inneholdte mer idrettsrettet aktiviteter. Slike funn kan være en forklaring på hvorfor resultatene i denne studien ikke fant RAE, da vurderingsgrunnlaget er endret fra idrettsfokuserede ferdigheter og prestasjoner til bevegelsesaktivitet. Selv om tidligere forskning har vært mer rettet mot idrett, kan man dra paralleller fra forskning på idrett og tidligere forskning på kroppsøving og relativ alderseffekt.

Tidligere forskning har også vist et overtall av utøvere som er født tidlig på året som har hatt størst mulighet til å nå lengst (Helsen et al., 2005; Mujika et al., 2009; Del Campo et al., 2010; Ommundsen & Enksen, 2010; Williams, 2010), noe som har vært med å støtte opp forskning innenfor kroppsøvingsfaget (referanse). Liknende funn ble også vist i denne studien, hvor det var et overtall av elever som fikk toppkarakter som var født i første kvartal.

Alle mennesker er født ulike, med ulike interesser, ulike forutsetninger og ulik fysiologisk og psykologisk utvikling. Dersom en har fremtredende egenskaper, søker man ofte til situasjoner hvor du får bruk for disse egenskapene (Musch & Grondin, 2001). Slik vil det også kunne være i kroppsøvingen, hvor elever som driver med organiserte idretter er mer «påtrengende» i kroppsøvingstimene, og ivrige på å ha idretter for å kunne vise frem disse egenskapene.

Flere idretter stiller krav til antropometriske mål som utholdenhet, hurtighet og styrke (Musch & Grondin, 2001), noe som kan tyde på å ha blitt «overført» til kroppsøvingsfaget grunnet den gamle læreplan. Vurderingsgrunnlaget har tidligere vært på prestasjon og ferdighet i ulike idretter, og elever som da er født tidligere på året som i gjennomsnitt er ni til tolv måneder mer fysisk utviklet enn elever født sent på året, vil da ha muligheten til å kunne prestere bedre. Resultatene fra figur 3 som viser gjennomsnittskarakter fordelt mellom kjønn og fødselskvartal ved studiespesialiserende støtter tidligere forskning, hvor gjennomsnittskarakter i kroppsøving for elever er størst for elever født første halvår, og lavere for elever født siste halvår. Dette kan være forklart med det tidligere forskning har funnet, at disse elevene opplever mer suksess grunnet de fysiologiske fordelene de har (Helsen et al., 2005). Mulig forklaring på hvorfor relativ alderseffekt avtar i denne studien, kan trolig skyldes at de fysiske fordelene RAE tidligere har gitt gradvis blir visket ut mot senioralder (Mujika et al., 2009).

Resultatene i denne studien viste at jenter hadde bedre gjennomsnittskarakter enn guttene ved alle studieretningene, noe som er motstridende med funnene til (Aune & Dalen, 2014; Musch & Grondin, 2001). Mulig forklaring på hvorfor guttene hadde bedre kroppsøvingskarakter tidligere kan ligge i at gutter ofte er «større, sterkere og raskere» (Musch & Grondin, 2001), og at dette da ga guttene en fordel ved vurdering i kroppsøvingsfaget. Innholdet i

kroppsøvingstimene kan være en faktor som påvirker resultatene i denne studien. Musch & Grondin (2001) nevnte at dersom en har fremtredende egenskaper, søker man ofte til situasjoner hvor du får bruk for disse egenskapene. Det kan tenkes at innholdet i kroppsøvingstimene da er byttet fra typiske idrettsaktiviteter og over til bevegelsesaktiviteter som jenter liker bedre. Det kan også tenkes at nåtidens kroppsøvingslærere har en større aktivitetsbank grunnet lengre utdanning, og at variasjonen i kroppsøvingstimene er større enn det det var tidligere. Funnene i denne studien er også motstridende med Dalen og Aune sine funn i 2013, hvor de viste at jenter født siste kvartal hadde dårligere gjennomsnittskarakter sammenliknet med jenter født i første kvartal. Resultatene i denne studien viste at gjennomsnittskaracteren for jenter er høyere i siste kvartal.

Ser man på resultatene i figur 6 som viser gjennomsnittskaracter i kroppsøving ved alle studieretninger, kan man anta at elevene blir vurdert etter deres forutsetninger og at elevenes innsats blir inkludert i vurderingen uavhengig om man er født i januar eller desember. Ut fra den nye læreplan som har kommet, er det vanskelig å finne RAE. Ser man videre på figur 6 på gjennomsnittskaracteren til jentene innenfor de ulike kvartalene, kan det se ut som at jenter født i første kvartal har nest best gjennomsnittskaracter, etterfulgt av jenter født i andre kvartal. Ser man bort fra jentene i kvartal 4, kan det se ut som at det er relativ alderseffekt til stede hos jentene. Det kan tenkes at den gamle læreplan henger igjen hos kroppsøvingslærere, og at det ikke benytter seg av den nye ved vurdering i faget. Har man en kroppsøvingslærer som har jobbet med faget i 20 år og vurdert på samme grunnlag som i 2006, kan man anta at ferdigheter fortsatt blir vurdert i faget.

Standardavvik ble også inkludert i resultatkapittelet, noe som viser variansen innenfor en gruppe, i dette tilfellet innenfor de ulike fødselskvartalene. Lang strek viser stort standardavvik som betyr mye varians i dataen, og kort strek viser liten standardavvik som betyr lite varians i dataen. Ved liten strek kan det bety at det er en homogen gruppe, en lik gruppe med lite variasjon. Lengre strek betyr større variasjon, som kan bety at gruppen er mer heterogen. Figuren som viser resultatene fra idrettsfag (Figur 2) og fra studiespesialiserende (Figur 3), viser resultatene en jevn fordeling av standardavvik mellom de ulike kvartalene. Figur 4 som viser resultatene fra yrkesfag, viser en enda større varians innen de ulike gruppene, som kan tyde på at det er enda større variasjoner mellom elevene ved yrkesfaglig

utdanning. Ved yrkesfag er det inkludert karakterer både fra guttedominerende retninger og jentedominerende retninger, noe som også kan være en forklaring på de store variasjonene i gruppen. Elevene som velger idrettsfag er ofte homogene, og har like interesser, som kan forklare hvorfor standardavviket er lavere til idrettsfagelevne.

5.1 Begrensninger i det foreliggende studiet og framtidig forskning

Hensikten med denne studien var å undersøke forekomst av RAE ved vurdering i kroppsøving ut fra den nye læreplan. Det finnes mye tidligere forskning innenfor relativ alderseffekt, men lite innenfor RAE og vurdering i kroppsøving. Denne studien har imidlertid noen begrensninger, da det kun er samlet inn data fra to kommuner i Norge, noe som kunne vært aktuelt og samlet inn på landsbasis for et større utvalg. Det er også lite tidligere forskning som har like resultater som i denne studien. Metoden som ble benyttet i denne studien er også en enkel form for kvantitativ studie, og det kunne vært benyttet en «mixed methods» for å øke reliabiliteten og validiteten i studiet. Ved å bruke flere metoder vil det kunne gi en dypere og bredere forståelse av problematikken som man ønsker å belyse. Studien har ikke inkludert kroppsøvingslærernes faktiske vurderingsmetoder, noe som kan være ulik fra lærer til lærer. Denne studien har heller ikke tatt for seg elevenes antropometriske og fysiske egenskaper, noe som kunne vært aktuelt å sett videre på.

5.2 Praktiske implikasjoner og konsekvenser

Det vil være en fordel for nåværende lærere og fremtidige lærere, men også for politikere å ha en bevissthet og en forståelse om relativ alderseffekt og hvordan det kan påvirke elevenes prestasjoner på skolen, for å redusere de store variasjonene som ofte oppstår. Denne kunnskapen kan også være til hjelp til videre utvikling av læreplaner og kroppsøvingsfagets verdier og hensikt.

Denne studien viser til at den nye læreplan har påvirkning på vurderingen i kroppsøvingsfaget hvor RAE tidligere har vært mye til stede, noe som er positivt da det ikke er ønskelig at det skal være en ulempe å være født sent på året for elevene. Uavhengig av hvilket vurderingsfag det er på skolen, er det viktig at lærere har nok kompetanse om barn og unge, og om deres utviklingsstadier.

6.0 Konklusjon

Slik aldersgrupperingen er systematisert i norsk skole og idrett i dag, vil det kunne medføre store individuelle forskjeller blant elever og utøvere, og denne forskjellen oppstår oftere desto yngre elevene og utøverne er. Etter den nye læreplan ble innført (KRO01-05), kan det se ut til at vurderingsgrunnlaget i kroppsøving har endret seg i en positiv retning for å kunne vurdere elevene etter sine forutsetninger. Fokuset på idrettsprestasjoner og idrettsferdigheter kan se ut til å være flyttet over til bevegelsesaktiviteter, som har vist seg i denne studien å være betydelig for vurderingen i faget.

Funnene i denne studien viser at det ikke er RAE til stede ved karaktersetting i kroppsøving i videregående skole, til tross for at tidligere forskning har funnet det. Resultatene i studien fant ingen signifikant sammenheng mellom kroppsøvingskarakter og fødselskvartal, og heller ingen signifikant forskjell mellom kroppsøvingskarakter og kjønn innen noen av studieretningene. Det kan tyde på at den nye læreplan og de nye vurderingskriteriene i kroppsøving har en positiv innvirkning på vurderingen, og at elevene blir vurdert ut fra sine ulike forutsetninger. Fordelingen av antall topp-karakterer og bunn-karakterer viser at elever født i Q1, Q2 og Q3 har større sannsynlighet for å få topp-karakter i faget, noe som tidligere forskning også støtter opp (Aune & Dalen, 2014). Dette kan ha flere ulike forklaringer, og bør forskes nærmere på.

Litteraturliste

- Aasland, E. & Engelsrud, G. (2017). «Det er lett å se hvem av dere som har god innsats». Om elevers innsats og lærerens blikk i kroppsøving. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 1(3), 5-17. <http://doi.org/10.23865/jased.v1.889>
- Aune, T.K. & Dalen, T. (2014). Relativ alderseffekt ved karaktersetting: Født for seint til å få toppkarakter i kroppsøving. I: M. Stene (red.), *Forskning Trøndelag* (s.9-17). Fagbokforlaget.
- Aune T.K., Pedersen, A.V., Ingvaldsen, R. P & Dalen, T. (2016). Relative age effect and gender differences in physical education attainment in Norwegian schoolchildren. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(3), 369-375. <http://doi.org/10.1080/00313831.2016.1148073>
- Baxter-Jones, A. & P. Helms. (1994). Born too late to win? *Nature*, 370(6486), 186-186.
- Baxter-Jones, A. D. (1995). Growth and development of young athletes. *Sports Medicine*, 20(2), 59-64.
- Bisanz, J., Morrison, F. J., & Dunn, M. (1995). Effects of age and schooling on the acquisition of elementary quantitative skills. *Developmental psychology*, 31(2), 221-236. <http://doi.org/10.1037/0012-1649.31.2.221>
- Cobley, S., Abraham, C., & Baker, J. (2008). Relative age effects on physical education attainment and school sport representation. *Physical education and sport pedagogy*, 13(3), 267-276. <http://doi.org/10.1080/17408980701711983>
- Crawford, C., Dearden, L., & Greaves, E. (2013). *When you are born matters: evidence for England: IFS report R80*.
- Dalen, T., & Aune, T. K. (2013). *Relativ alderseffekt ved karaktersetting i skolen*. In: Pareliussen, T., Moen, B.B., Reinertsen, A., Solhaug, T.: FoU i praksis 2012 conference proceedings, Akademika forlag Trondheim, pp. 62-68.
- Del Campo, D. G. D., Vicedo, J. C. P., Villora, S. G., & Jordan, O. R. C. (2010). The relative age effect in youth soccer players from Spain. *Journal of sports science & medicine*, 9(2), 190.
- Dobson, S., Eggen, A. & Smith, K. (2009). *Vurdering, prinsipper og praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk

- F. Helsen, W., Hodges, N. J., Winckel, J. V., & Starkes, J. L. (2000). The roles of talent, physical precocity and practice in the development of soccer expertise. *Journal of Sports Sciences*, 18(9), 727-736. <http://doi.org/10.1080/02640410050120104>
- Frøseth, M. W., Hovdhaugen, E., Høst, H., & Vibe, N. (2008). *Tilbudsstruktur og gjennomføring i videregående opplæring: Delrapport 1 Evaluering av Kunnskapsløftet*.
- Gabrielsen, E., & Lundetræ, K. (2017). 11 Indikerer de norske PIRLSresultatene et behov for å justere retningslinjene for skolestartsalder? In *Klar framgang!* (pp. 204-221). <http://doi.org/10.18261/9788215030258-2017-12>
- Gledhill, J., Ford, T., & Goodman, R. (2002). Does season of birth matter? The relationship between age within the school year (season of birth) and educational difficulties among a representative general population sample of children and adolescents (aged 5–15) in Great Britain. *Research in Education*, 68(1), 41-47.
- González-Víllora, S., & Pastor-Viedo, J. C. (2012). Relative age effect in sport: comment on Albuquerque, et al. (2012). *Perceptual and Motor Skills*, 115(3), 891-894. <http://doi.org/10.2466/25.05.PMS.115.6.891-894>
- Helsen, W. F., Starkes, J. L., & Van Winckel, J. (1998). The influence of relative age on success and dropout in male soccer players. *American Journal of Human Biology: The Official Journal of the Human Biology Association*, 10(6), 791-798. [http://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6300\(1998\)10:6<791::AID-AJHB10>3.0.CO;2-1](http://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6300(1998)10:6<791::AID-AJHB10>3.0.CO;2-1)
- Helsen, W. F., Van Winckel, J., & Williams, A. M. (2005). The relative age effect in youth soccer across Europe. *Journal of sports sciences*, 23(6), 629-636. <http://doi.org/10.1080/02640410400021310>
- Jinks, P. C. (1961). *An investigation into the effect of date of birth on subsequent school performance*. <http://doi.org/10.1080/0013188640060308>
- Lien, L., Tambs, K., Oppedal, B., Heyerdahl, S., & Bjertness, E. (2005). Is relatively young age within a school year a risk factor for mental health problems and poor school performance? A population-based cross-sectional study of adolescents in Oslo, Norway. *BMC public health*, 5(1), 1-8. <http://doi.org/10.1186/1471-2458-5-102>
- Lyngstad, I. (2019). Motstridende mål i kroppsøving i Norge – en analyse av læreplanene i faget i perioden 2006 til 2015. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 3(2), 22-33.

- Mujika*, I., Vaeyens*, R., Matthys, S. P. J., Santisteban, J., Goiriena, J., & Philippaerts, R. (2009). The relative age effect in a professional football club setting. *Journal of Sports Sciences*, 27(11), 1153-1158. <http://doi.org/10.1080/02640410903220328>
- Musch, J., & Grondin, S. (2001). Unequal competition as an impediment to personal development: A review of the relative age effect in sport. *Developmental review*, 21(2), 147-167. <http://doi.org/10.1006/drev.2000.0516>
- Olsen, R. V., & Björnsson, J. K. (2018). *Fødselsmåned og skoleprestasjoner*. <http://doi.org/10.18261/9788215030067-2018-05>
- Rosenthal, R., & Babad, E. Y. (1985). Pygmalion in the gymnasium. *Educational leadership*, 43(1), 36-39.
- Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1968). Pygmalion in the classroom. *The urban review*, 3(1), 16-20. <http://doi.org/10.1007/BF02322211>
- Solli, I. F. (2017). Left behind by birth month. *Education Economics*, 25(4), 323-346. <http://doi.org/10.1080/09645292.2017.1287881>
- Strøm, B. (2004). Student achievement and birthday effects. *Unpublished manuscript, Norwegian University of Science and Technology*.
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Læreplan i kroppsøving*. Hentet fra <http://udir.no/kl06/KRO1-04>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i kroppsøving (KRO01-05)*. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/KRO01-05.pdf?lang=nno>
- Utdanningsdirektoratet. (2021). *Vurdering i kroppsøving -elevenes innsats, individuelle forutsetninger og bruk av tester*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagspesifikk-stotte/vurdering-i-kroppsoving/>
- Vinje, E. (Ed). (2016). *Kroppsøvingsdidaktiske Utfordringer*. Cappelen Damm.
- Wattie, N., Cogley, S., & Baker, J. (2008). Towards a unified understanding of relative age effects. *Journal of sports sciences*, 26(13), 1403-1409. <http://doi.org/10.1080/02640410802233034>
- Wiium, N., Lie, S. A., Ommundsen, Y., & Enksen, H. R. (2010). Does relative age effect exist among Norwegian professional soccer players. *International Journal of Applied Sports Sciences*, 22(2), 66-76.

Williams, J. H. (2010). Relative age effect in youth soccer: analysis of the FIFA U17 World Cup competition. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 20(3), 502-508.
<http://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2009.00961.x>

Vedlegg

Vedlegg 1

Relativ alderseffekt ved karaktersetting i kroppsøving

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt.

Bakgrunn og hensikt

I forbindelse med min mastergrad og lektorutdanning i kroppsøving og idrettsfag ved Nord Universitet, gjennomfører jeg mitt masterprosjekt hvor jeg ønsker å se på hvordan den relative alderseffekt kan påvirke vurdering i kroppsøving ved ulike studieretninger og kjønn.

Hva innebærer studien?

Denne studien innebærer innhenting av karakterer, studieretning, kjønn og fødselsmåned. Det blir sendt med et vedlegg med en Excel-fil som er ønskelig at blir fylt ut slik som vist i eksempelet. Det er ønskelig med terminkarakter fra vår-semesteret.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord Universitet avdeling Levanger ved veileder Tore Kristian Aune.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Kriterier for å bli trukket til å delta er:

- Elev på videregående skole med studieretning innen idrettsfag, yrkesfag eller studiespesialiserende
- Vurdering i kroppsøving ved vårsemester

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noe grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern -hvordan oppbevarer vi og bruker dine opplysninger

Opplysningene om deg blir kun brukt til formålene som er informert i skrivet. Opplysningene om deg blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun undertegnende og veileder som har tilgang til opplysningene.

Hva skjer med informasjonen som blir samlet inn?

Informasjon og data som blir samlet inn vil bli behandlet konfidensielt. Alle opplysninger vil bli behandlet uten navn eller andre indirekte gjenkjennende opplysninger, og vil ikke være mulig å identifisere underveis i databehandlingen, i masteroppgaven eller ved eventuell publisering. Prosjektet vil etter planen være ferdig våren 2022, og det vil da heller ikke være mulig for undertegnende eller veileder å knytte informasjon til deltakere. Etter endt prosjekt vil innsamlet data slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Å få rettet personopplysninger om deg
- Å få slettet personopplysninger om deg
- Få utlevert kopi av dine personopplysninger
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet ved Ragne Bruvoll Nielsen, på epost (ragne.b.nielsen@student.nord.no) eller telefon: 99 10 93 80
- Nord Universitet ved Tore Kristian Aune, på epost (tore.k.aune@nord.no) eller telefon: 74 02 27 74
- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen, på epost (toril.i.kringen@nord.no) eller telefon: 74 01 27 50
- NSD -Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@sikt.no) eller telefon: 53 12 15 00

Med vennlig hilsen

Ragne Bruvoll Nielsen

Lektorstudent i kroppsøving og idrettsfag

Nord Universitet studiested Levanger

Telefon: 99109380

Mail: ragne.b.nielsen@student.nord.no

.....

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Relativ alderseffekt ved karaktersetting i kroppsøving», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å dele informasjon som kroppsøvingskarakter, kjønn, studieretning og fødselsmåned.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

Signatur

Dato

Vedlegg 2

Referansenummer

396107

Prosjekttittel

Relativ alderseffekt ved karaktersetting i kroppsøving

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Kroppsøving, idrett og friluftsliv

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Tore Kristian Aune, tore.k.aune@nord.no, tlf: +4774022774

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Ragne Bruvoll Nielsen, Ragnebn1998@hotmail.com, tlf: 99109380

Prosjektperiode

01.02.2022 - 25.05.2022

Vurdering (1)

09.03.2022 - Vurdert

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål

dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20). Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!